

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента

Тимченко Юлії Вікторівни

на дисертацію Легошиної Олени Леонідівни

**на тему «Становлення і розвиток кооперативних організацій споживачів у
країнах Європи (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.)»,**

подану до захисту на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія

та історія економічної думки

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Багаторічний міжнародний досвід свідчить про те, що в умовах економічної кризи кооперативний рух набуває важливого соціально-економічного значення. Саме тому всебічне вивчення та глибокий аналіз європейської практики становлення і розвитку кооперативних організацій споживачів має стати сьогодні одним із основних пріоритетів для вітчизняних учених-економістів.

Розробка на цій основі комплексу заходів, спрямованих на стимулювання розвитку кооперативів споживачів в Україні, сприятиме підвищенню рівня задоволення споживчих потреб якісними і доступними за ціною товарами та послугами. Це обумовлює потребу у проведенні комплексного дослідження генезису кооперативів споживачів країн Європи, особливостей їх становлення та тенденцій розвитку.

У зв'язку з цим зростає актуальність досліджень, присвячених проблемам кооперативного руху, з метою використання його досвіду для вирішення невідкладних економічних проблем, характерних для сучасного українського суспільства. До числа таких досліджень належить дисертація Легошиної Олени Леонідівни «Становлення і розвиток кооперативних організацій споживачів у країнах Європи (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.)».

Зв'язок роботи з державними науковими програмами, планами, темами

Дисертація О.Л. Легошиної виконана згідно з планом науково-дослідної роботи ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», зокрема, в рамках виконання держбюджетної теми Полтавського регіонального центру досліджень і сприяння розвитку кооперації «Проблеми та перспективи розвитку кооперативного сектору національної економіки» (державний реєстраційний номер 0111U000627). За результатами досліджень у межах названої теми автором підготовлено наступні підрозділи дисертації: 1.1. Соціально-економічний зміст діяльності та спеціалізація кооперативів споживачів; 1.2. Відображення процесу становлення і розвитку кооперативних організацій споживачів у працях західних економістів; 1.3. Кооперативні організації споживачів в історії вітчизняної економічної думки; 3.1. Сучасні тенденції розвитку кооперативних організацій споживачів у країнах Європи; 3.2. Місце і роль фінансових і не фінансових кооперативів споживачів у економіці європейських держав; 3.3. Участь загальноєвропейських кооперативних організацій у розбудові сектору кооперативів споживачів в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна

У дисертаційній роботі досягнуто високого рівня обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, а також їх достовірності. Це є наслідком наступних чинників.

Зокрема, О.Л.Легошина правильно обрала структурно-логічну та методологічну схему виконання дослідження. Вона уміло використала результати дослідження історичного досвіду щодо діяльності кооперативних організацій споживачів для розробки практичних рекомендацій щодо активізації кооперативного руху в Україні.

Окремо слід підкреслити обґрунтованість висновків і пропозицій дисертаційного дослідження. Вони пройшли достатню апробацію

оприлюдненням і обговоренням на конференціях; використанням в учбовому процесі; впровадженням у кооперативних організаціях; публікацією у фахових наукових виданнях.

Найсуттєвіші наукові результати, одержані у процесі досліджень та їх обґрунтування

Вважаємо за необхідне зазначити, що робота виконана із застосуванням комплексу найбільш ефективних методів дослідження, що дозволило її автору здійснити аналіз теоретичних основ дослідження кооперативних організацій споживачів та практичного досвіду діяльності європейських кооперативів споживачів, і на основі одержаних результатів підготувати пропозиції щодо використання сучасного досвіду європейських країн в українській практиці. Поряд із практичним значенням цій авторській розробці притаманне і наукове значення, і новизна.

Не можна не погодитись з автором, що наукову новизну має поглиблення теоретичних засад функціонування кооперативів споживачів, аналізі досвіду розвитку кооперативів споживачів провідних країн Європи другої половини XIX – початку XXI ст. та обґрунтуванні необхідності його використання в українській практиці.

У ході дисертаційного дослідження удосконалено:

- підхід до визначення сутності кооперативу споживачів, згідно якого, на відміну від існуючих тлумачень, цей термін розглядається в двох аспектах: вузькому – як кооператив для забезпечення членів-власників споживчими товарами, шляхом оптових закупок або за допомогою власного виробництва, та широкому сенсі – як кооператив, що надає члену-споживачеві будь-яку необхідну послугу, іноді кілька, у залежності від його статутних завдань; таке тлумачення формує цілісне уявлення про зміст дефініції кооперативів споживачів та сприяє уникненню термінологічної плутанини;

- ключові характеристики розвитку кооперативних організацій споживачів у країнах Європи, які на відміну від існуючих, розкривають особливості функціонування кооперативів в умовах тоталітарних режимів, як осередків

контролю з боку державних органів влади за реалізацією політики «жорстко регламентованої економіки», а не як інструменту вирішення соціально-економічних проблем, що дозволяє довести неможливість реалізації соціальної місії кооперативних організацій споживачів в умовах втручання держави у їх внутрішньогосподарське життя;

В роботі отримало подальший розвиток:

- систематизація праць західних економістів другої половини ХІХ – початку ХХ ст. та ідентифікація історичних періодів становлення і розвитку кооперативів споживачів: ранньокооперативний; становлення кооперативних організацій споживачів; активізації кооперативного руху споживачів у часи Великої депресії; повоєнної відбудови кооперативів споживачів; поліпшення якості життя кооперованого населення; сучасного розвитку кооперативів споживачів, що дозволило визначити місце і роль кооперативів споживачів у економіці європейських держав;

- розкриття особливостей розвитку української економічної думки про кооперативний рух, що дало можливість розкрити процеси активізації досліджень проблеми розвитку вітчизняних кооперативних організацій споживачів у працях українських вчених в напрямку акцентування їх уваги на діяльність кооперативів споживачів, що мають важливе суспільне значення: житлових, страхових, енергетичних, туристичних, ІТ-кооперативів тощо;

- визначення ролі рочдельської моделі кооперативної взаємодопомоги в процесах становлення і розвитку кооперативного руху в країнах Європи та обґрунтування концепції функціонування кооперативних організацій споживачів на основі використання їх фінансового механізму, що може стати основою для формування ефективної моделі вітчизняного товарного кооперативу споживачів;

- загальна оцінка розвитку кооперативного сектора економіки в період 1945-1990-х рр. та визначення його особливостей в країнах Європи: по-перше, застосування кооперативної торгівлі як чинника розбудови кооперативного руху споживачів та відбудови економіки країни загалом; по-друге, становлення і функціонування обслуговуючих кооперативів споживачів як ефективного засобу самоорганізації населення з метою вирішення нагальних соціально-

економічних проблем і підвищення рівня його добробуту; по-третє, кількісне зростання та підвищення ефективності діяльності кооперативних організацій споживачів у країнах Європи за підтримки їх урядів.

- розкриття причинно-наслідкових зв'язків в процесі розвитку кооперативних організацій споживачів у країнах Європи наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. на основі визначення змісту людського, організаційно-управлінського та інституційного факторів та проявів їх впливу на кооперативний рух споживачів.

Повнота викладу основних положень, висновків та результатів в опублікованих роботах

За результатами наукових досліджень опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 6,1 друк. арк., із яких особисто автору належать 6,1 друк. арк., у т. ч.: з них – 6 статей у фахових наукових виданнях України, 1 стаття – у закордонному періодичному виданні, включеному до міжнародних науково-метричних баз; 10 – публікації в інших виданнях.

В опублікованих працях з достатньою повнотою відображені основні висновки і пропозиції. Аналіз публікацій за темою дослідження дає підстави стверджувати, що вони відображають основні положення дисертації та автореферату.

Практична значимість результатів дослідження

Результати дослідження використані у практичній діяльності Асоціації розвитку сільської місцевості Полтавщини при підготовці пропозицій Головному управлінню агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації щодо формування обласної програми підтримки кооперативного руху (довідка № 010-5 від 20.12.2015 р.); Полтавським регіональним центром досліджень і сприяння розвитку кооперації Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (довідка № 65 від 11.12.2015 р.), Асоціацією кредитних спілок Полтавської області (довідка № 18-01/33 від 30.08.2016 р.); ВНЗ Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі» під час підготовки навчально-методичних матеріалів, проведення лекційних і практичних занять з дисциплін «Теорія та історія кооперації», «Споживча кооперація», «Кредитна кооперація» та «Кредитні спілки і кооперативні банки» (довідка № 072 від 08.09.2016 р.).

Дисертаційне дослідження може стати основою для подальших наукових розробок, спрямованих на зміцнення і розвиток кооперативних організацій споживачів кооперативного сектору економіки України.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

За змістом дисертація та автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог, при цьому автореферат ідентично узагальнює та відображає основні положення, викладені у дисертації.

Дискусійні положення, недоліки і зауваження щодо змісту дисертації

При цілком позитивній оцінці дисертації, разом з тим слід зазначити, що вона не позбавлена дискусійних положень і певних недоліків.

1. Слід відзначити, що дисертаційна робота значно виграла б, якби у ній було більше узагальнень та систематизації.

2. Говорячи різні види нефінансових кооперативних організацій споживачів у країнах Європи (підрозділ 3.2, с. 174-178), у дисертації доцільно було б назвати причини їх відсутності в Україні.

3. Слід вказати на певну розбіжність в обсягах підрозділів. Так, якщо підрозділи дисертації мають понад 20 сторінок, то підрозділ 1.1 викладений лише на 10 сторінках (с. 11-21).

4. Враховуючи важливість та необхідність створення житлових та енергетичних кооперативних організацій, які успішно функціонують у країнах Європи (підрозділ 3.3. с. 178-181), у дисертації доцільно було б показати авторське бачення щодо використання європейського досвіду в українському кооперативному секторі економіки.

Проте зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, її науково-практичного значення і можуть розглядатися як побажання щодо їх урахування у подальшій науковій діяльності здобувача.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертація О.Л.Легошиної на тему «Становлення і розвиток кооперативних організацій споживачів у країнах Європи (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.)» є завершеною науковою працею, спрямованою на вирішення конкретної наукової проблеми, пов'язаної з комплексним теоретико-методологічним дослідженням становлення і розвитку кооперативних організацій споживачів у країнах Європи другої половини ХІХ – початку ХХІ ст. та виявленні особливостей і закономірностей їх розвитку. Дисертаційна робота відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 із змінами і доповненнями, затвердженими Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її автор – Легошина Олена Леонідівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук із спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент –
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри історії та теорії господарства
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Ю.В.Тимченко

